

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦКУРСУ «ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ НА ТРАДИЦІЯХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ» У ПРОЦЕС ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Обґрунтовано потребу вдосконалення фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до патріотичного виховання старшокласників. Наведено основні підходи до визначення поняття «патріотичне виховання». Запропоновано розробку спецкурсу «Патріотичне виховання молоді на традиціях національної фізичної культури».

Ключові слова: фахова підготовка, патріотичне виховання, традиції фізичної культури.

В умовах реформування освітньої системи України та формування національної концепції виховання молодого покоління особлива увага відводиться розвитку фізичної культури і спорту, оскільки таким чином реалізується потреба відродження духовного, національно-культурного стану українського народу, створюються необхідні умови для реалізації основ патріотичного виховання української молоді минулих поколінь.

Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту розглядається як процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямовані на формування протягом терміну навчання рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення регіону й успішної праці в усіх ланках спортивного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці [6]. Різним аспектам патріотичного виховання молоді присвячено наукові дослідження таких українських та російських учених, як А. Антропов, М. Бака, О. Бондаренко, М. Дубина, В. Козлов, М. Качур, В. Корж, Р. Кутовий, А. Тарасюк, М. Тимчик, В. Чугаєвський та інші. У російській педагогіці патріотичне виховання школярів розглядали Р. Бойко, Г. Рудакова, В. Паутов (у процесі фізкультурно-спортивної діяльності), О. Тужилін (у контексті фізичного виховання), С. Кожевников (на прикладі вивчення гуманітарних та соціально-економічних дисциплін), С. Галкін (спортивно-патріотичне виховання).

Традиції фізичного виховання в Україні досліджували такі учені: В. Балушок, О. Бік, О. Вацеба, Є. Вільчковський,

Л. Генік, М. Герцик, В. Давидюк, Е. Дорошенко, В. Завадський, М. Кобозев, Б. Коверко, І. Ковпак, Ю. Козій, М. Кость, О. Курок, В. Лабскір, В. Левків, О. Лях-Породько, Л. Мазур, С. Мариньчак, П. Мартин, Р. Мозола, А. Мудрик, С. Мудрик, Р. Найда, М. Олексюк, В. Пилат, Є. Приступа, О. Слимаковський, В. Снагощенко, А. Сова, В. Старков, В. Струбицький, Я. Тимчак, А. Тишлер, М. Фляк, А. Цьось, М. Чепіль, Р. Яковичин та інші, у Росії — Ю. Абакумов, І. Гаврильєв та інші науковці. Проблеми патріотичного виховання молодого покоління розглядали видатні українські педагоги Г. Ващенко («Виховання волі і характеру», «Виховний ідеал», «Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру»), В. Сухомлинський («Методика виховання колективу», «Народження громадянина», «Як виховати справжню людину»).

М. М. Бака та В. П. Корж визначають патріотичне виховання як систематичну діяльність органів державної влади та громадських організацій, спрямовану на формування у молоді патріотичної свідомості, почуття вірності своїй Вітчизні, готовності до виконання конституційного обов'язку щодо захисту інтересів батьківщини [2]. О. В. Абрамчук під патріотичним вихованням студентів розуміє організований, планомірний та цілеспрямований процес засвоєння особистістю національних цінностей і норм культури, спрямований на формування у неї національно-громадянської свідомості, патріотичних переконань і поведінки, усвідомлення своїх вчинків і дій на благо народу й держави, готовності до захисту Вітчизни [4]. За І. Бехом, патріотичне виховання — це керівництво індивідуальним становленням особистості як патріота, що передбачає формування ціннісного позитивного (пізнавально-емоційного) ставлення до Батьківщини [3].

В українській педагогіці відстоюється думка, що здійснення ефективного процесу патріотичного виховання учнів неможливе без усвідомлення базових цінностей педагогічної діяльності, які оптимально поєднують цінності виховання на засадах гуманістичної етики та просоціальні цінності, що обумовлені вимогами суспільства та демократичного устрою держави [5]. У цьому контексті доречно говорити про підготовку майбутнього вчителя фізичної культури до патріотичного виховання старшокласників та розроблення відповідного навчально-методичного забезпечення реалізації означеного процесу.

Мета статті — представити розробку спецкурсу «Патріотичне виховання молоді на традиціях національної фізичної

культури», яку ми пропонуємо ввести до фахової підготовки майбутніх фахівців-учителів фізичної культури. Курс складається з 54 год., з них 18 год. — лекційних, 18 год. — практичних, 18 год. — самостійна робота. Форма контролю — залік. Зміст курсу становлять 9 тематичних блоків, завдання для практичних занять та самостійної роботи студентів.

Мета спецкурсу — формування у студентів розуміння важливості патріотичного виховання старшокласників; ознайомлення їх із формами, методами, принципами патріотичного виховання; підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до патріотично-виховної педагогічної діяльності зі старшокласниками. Завдання — ознайомлення студентів із сутністю та змістом патріотичного виховання та основними засадами його реалізації в системі середньої освіти.

У результаті вивчення курсу студенти повинні знати:

- сутність та зміст поняття «патріотизм» та дефініцій, суміжних із ним;
- нормативні та законодавчі акти, в яких розкрито мету та зміст патріотичного виховання молодого покоління;
- передумови, причини виникнення та організаційні засади розвитку патріотичного виховання в Україні;
- основи застосування досвіду діяльності молодіжних спортивно-гімнастичних організацій патріотичного спрямування;
- сучасні методи патріотичного виховання молоді, мету, завдання, принципи, засоби, форми й сучасні технології патріотичного виховання старшокласників;
- сутність та характер взаємозв'язку патріотичного, національного, громадянського, естетичного, військового виховання;
- завдання на педагогічну практику з патріотичного виховання учнів (для II, III та IV курсів);

уміти:

- аналізувати науково-педагогічну літературу з проблеми патріотичного виховання молодого покоління в діяльності вчителя фізичної культури;
- визначати роль патріотичного виховання в системі фізичної культури.

Спецкурсом передбачено:

Теоретичний (лекційний) виклад матеріалу викладачем за темами:

Тема 1. Патріотичне виховання в системі фізичної культури. 1.1. Сутність та зміст патріотичного виховання молодого покоління. 1.2. Мета та завдання патріотичного виховання в системі середньої освіти у нормативних та законодавчих актах (Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про фізичну культуру і спорт», Комплексна програма розвитку фізичної культури і спорту України, Державна національна програма «Освіта (Україна XXI ст.)», Національна програма патріотичного виховання громадян, розвитку духовності, Національна доктрина розвитку освіти України, Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти, Концепція національно-патріотичного виховання молоді, Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності та ін.) — 2 год.

Тема 2. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку патріотичного виховання в галузі фізичної культури. 2.1. Передумови, причини виникнення та розвиток патріотичного виховання в Україні. Діяльність молодіжних спортивно-гімнастичних організацій патріотичного спрямування (кінець XIX — 30-ті рр. XX ст.) — «Сокіл», «Пласт», «Луг», «Січ», «Джура» та ін. — 2 год.

Тема 3. Зміст патріотичного виховання старшокласників у системі фізкультурної освіти. 3.1. Сучасні методи патріотичного виховання молоді. 3.2. Мета, завдання, принципи, засоби, форми й сучасні технології патріотичного виховання старшокласників — 2 год.

Тема 4. Патріотичне виховання в діяльності вчителя фізичної культури. 4.1. Взаємозв'язок патріотичного, національного, громадянського, військового, естетичного виховання. Теоретико-методичні основи застосування українських засобів фізичної культури та козацької педагогіки. Українські народні та рухливі ігри у фізичній культурі. Спортивні свята та українські забави. Українські народні свята. 4.2. Патріотичне виховання в навчальній, позанавчальній та позашкільній діяльності старшокласників. Патріотичне виховання учнів в умовах літнього відпочинку. Участь старшокласників у туристичних злетах. Планування патріотично-виховної роботи вчителя фізичної культури з учнями. Складання плану роботи вчителя фізичної культури. Застосування вправ патріотичного спрямування на уроках фізичної культури за видами спорту — 4 год.

У процесі вивчення спецкурсу важливо оволодіння студентами такими вміннями:

- планувати патріотично-виховну роботи з учнями в урочній, позаурочній та позашкільній діяльності;
- розробляти плани-конспекти, сценарії позакласних виховних заходів;
- створювати проекти, творчі роботи з метою реалізації патріотично-виховного впливу на особистість учня.

Робота зі студентами передбачала такі форми:

А. Участь студентів у практичних заняттях зі спецкурсу «Патріотичне виховання молоді на традиціях національної фізичної культури». Завдання для студентів:

1. Знайти у науково-педагогічній літературі визначення понять «патріотизм», «патріотичне виховання».

2. Проаналізувати нормативно-правові акти та закони України стосовно висвітлення мети та завдань патріотичного виховання. Висловити власну думку.

3. Ознайомитися з Програмою патріотичного виховання дітей та учнівської молоді (автори І. Д. Бех, К. І. Чорна та інші) та законспектувати основні тези з проблеми застосування сучасних методів патріотичного виховання молоді. У формі тез записати мету, завдання, принципи, засоби, форми й сучасні технології патріотичного виховання старшокласників відповідно до Програми.

4. Написати доповідь на тему «Роль навчального закладу, сім'ї, держави та суспільства у патріотичному вихованні особистості».

5. Використовуючи науково-педагогічну, популярну та методичну літературу схарактеризувати основи застосування українських засобів фізичної культури та козацької педагогіки у галузі фізкультурної освіти.

6. Проаналізувати доцільність застосування українських народних та рухливих ігор, спортивних свят та українських забав, українських народних свят у фізичній культурі. Навести приклади із власного життєвого досвіду.

7. Скласти план роботи вчителя фізичної культури для 9, 10 чи 11 класу (період — від одного місяця до навчального року), урахувавши сутнісні та змістові складові патріотичного виховання молодого покоління.

8. Розробити проект запровадження системи патріотичного виховання старшокласників на уроках фізичної культури в школі.

9. Запропонувати перелік вправ патріотичного спрямування, що можуть бути використані на уроках фізичної культури в школі (фізкультхвилинки, естафети, розминки).

Б. Самостійна робота студентів у процесі вивчення спецкурсу «Патріотичне виховання молоді на традиціях національної фізичної культури». Завдання для студентів:

1. Написати твір-роздум на одну із тем: «Зв'язок патріотичного та фізичного виховання», «Моє власне розуміння поняття «патріотичне виховання»», «Патріотичне виховання в моєму житті».

2. Написати доповідь на тему: «Чи потребують удосконалення нормативно-правові акти та закони України в питанні патріотичного виховання»? Що саме, на Вашу думку, необхідно змінити чи доповнити?

3. Виписати з підручника «Історія України» факти, що безпосередньо стосуються причин виникнення та розвитку патріотичного виховання в Україні.

4. Висловити власну думку щодо патріотичних засад діяльності молодіжних спортивно-гімнастичних організацій патріотичного спрямування (кінець XIX — 30-ті рр. XX ст.) — «Сокіл», «Пласт», «Луг», «Січ», «Джура» та ін.

5. Написати наукову статтю на тему «Патріотичне виховання в Україні», здійснивши один з видів аналізу (порівняльно-історичний, правовий, структурний чи сутнісний аналіз). Обсяг статті — від 2 сторінок.

6. З огляду на власний досвід написати тези, в яких висвітлити застосування досвіду діяльності спортивно-гімнастичні організацій кінця XIX — початку XX ст. в діяльності Інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

7. Підготувати реферат на тему «Сучасні методи патріотичного виховання молоді».

8. Відвідування студентами уроку, позакласного чи позашкільного заходу патріотичного спрямування в школі (відповідно до плану роботи конкретного загальноосвітнього навчального закладу — за вибором викладача). Ознайомлення з роботою патріотичного гуртка (2 год.).

9. Підготовка та проведення студентами відкритого позакласного патріотично-виховного заходу в школі. Розробка структури та змісту заходу, підготовка до нього. Залучення школярів до проведення заходу.

10. Підготовка та проведення студентами відкритого позакласного патріотично-виховного заходу у вищому навчальному закладі за участі представників громадськості, педагогів, батьків та учнів шкіл. Розроблення структури та змісту заходу, підготовка до нього.

З метою підвищення рівня готовності майбутнього вчителя фізичної культури за рекомендаціями студентів та викладачів Інституту фізичної культури спецкурс «Патріотичне виховання молоді на традиціях національної фізичної культури» включено до навчального плану підготовки фахівців за напрямом 6.010201 «Фізичне виховання» як навчальну дисципліну вільного вибору студента.

У контексті розгляду ключової проблеми наукової статті вважаємо цінними дослідження І. Гузенко та М. Боришака, які наголошують на необхідності засвоєння студентами знань про національні традиції українського народу, історичних знань та народної пам'яті. Ці завдання викладачі вирішують багатогранною виховною роботою, зокрема всебічним зміцненням фізичних та духовних сил українського народу та кожного студента зокрема [4, с. 74].

Запропонований спецкурс «Патріотичне виховання молоді на традиціях національної фізичної культури» дасть змогу вдосконалити фахову підготовку майбутнього вчителя фізичної культури та сприятиме розвитку фахівця як унікальної особистості, здатної до творчості та інноваційної діяльності в процесі патріотичного виховання учнів.

Перспективним вважаємо обґрунтування та експериментальну перевірку педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до патріотичного виховання старшокласників.

Література

1. Абрамчук О.В. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / Оксана Володимирівна Абрамчук // Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка. — Тернопіль, 2006. — 19 с.
2. Бака М.М. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді : навч.-метод. посібник / М.М. Бака, В.П. Корж. — К. : ПВА «Книга пам'яті України», 2004. — 464 с.
3. Бех І. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посібник / І. Бех. — К. : ІЗМН, 1998. — 204 с.

4. Боришак М. Національно-патріотичне та військово-фізичне виховання студентів та курсантів в Україні / М. Боришак, І. Гузенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту. — 2003. — № 17. — С. 71-77.
5. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін : навч.-метод. посіб. / авт. кол. : І. Д. Бех, К. О. Журба, В. А. Киричок [та ін.]. — К. : Педагогічна думка, 2011. — 240 с.
6. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Людмила Петрівна Сущенко // Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. — К., 2003. — 33 с.

Обоснована необхідність совершенствовання профессиональной подготовки будущего учителя физической культуры к патриотическому воспитанию старшеклассников. Раскрыты основные подходы к определению понятия «патриотическое воспитание». Предложен спецкурс «Патриотическое воспитание молодежи на традициях национальной физической культуры».

Ключевые слова: профессиональная подготовка, патриотическое воспитание, традиции физической культуры.

A. V. Leonenko

The Course «Patriotic Education of Youth on the National Traditions of Physical Culture» for Professional Training of Future Teachers

Anton Makarenko Sumy State Pedagogical University (87 Romenska Str., Sumy, Ukraine).

In the article, the need to improve professional training of future teachers to patriotic education of high school students is substantiated. The basic approaches to the definition of «patriotic education» are revealed. The special course «Patriotic Education of Youth on the National Traditions of Physical Culture» is proposed. The purpose of the course is to form students' understanding of the importance of patriotic education of high school students; to familiarize them with the forms, methods, principles of patriotic education; to prepare future teachers of physical culture to patriotic and educational teaching activities with high school students. The task is to provide students with the essence and meaning of patriotic education and basic principles of its implementation in secondary education. It is proved that the effective process of patriotic education of students is impossible without understanding the basic values of academic work, which optimally combine the values of humanistic education and ethics values due to the requirements of society and the democratic structure of the state.

Keywords: professional education, patriotic education, physical culture traditions.

References

1. Abramchuk, O. (2006). Patriotychne vykhovannia studentiv vyshchyykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Patriotic education of students of higher technical educational establishments]. (Dissertation Abstract, Ternopil).
2. Baka, M. & Korzh, V. (2004). Fizychnie i viiskovo-patriotychne vykhovannia molodi [Physical and military-patriotic education of youth]. Kyiv: PVA «Knyha pamiati Ukrainy».
3. Bekh, I. (1998). Osobystisno zoriientovane vykhovannia [Personality oriented education]. Kyiv: IZMN.
4. Boryshchak, M. & Huzenko, I. (2003). Natsionalno-patriotychne ta viiskovo-fizychnie vykhovannia studentiv ta kursantiv v Ukraini [National-patriotic and military-physical education of students and cadets in Ukraine]. Pedagogika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia ta sportu, 17, 71-77.
5. Bekh, I. D., Zhurba, K. O., Kyrychok, V. A. & others. (2011). Systema patriotychnoho vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi v umovakh modernizatsiinykh suspilnykh zmin [The system of patriotic education of children and youth in conditions of modernizational society changes]. Kyiv: Pedagogichna dumka.
6. Sushchenko, L. (2003). Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoy pidhovtovky maibutnykh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodological principles of professional training of future specialists on physical education and sport in higher educational establishments]. (Dissertation Abstract, Kyiv).